ПРАВОВІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИКИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ МІЖНАРОДНИМИ МІЖУРЯДОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

НУРУЛЛАЄВ Ількін Садагат огли - д.ю.н., професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ORCID: 0000-0002-9658-9432
DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.2.40

У статті проаналізовано сучасні виклики міжнародній безпеці, що вимагають консолідованої реакції на міждержавному рівні, зокрема транснаціональну організовану злочинність, кіберзагрози, тероризм, торгівлю людьми, нелегальний обіг наркотиків, а також масштабні фінансові злочини. Автор наголошує, що ці загрози набувають дедалі складнішого, гібридного та транскордонного характеру, що зумовлює необхідність поглибленої, скоординованої та інституційно забезпеченої співпраці між міжурядовими міжнародними організаціями та національними правоохоронними структурами. Таке співробітництво є запорукою ефективного реагування на загрози, що не обмежуються юрисдикцією окремих держав.

Здійснено комплексний аналіз правових основ цієї взаємодії, серед яких особливу увагу приділено міжнародним угодам, конвенціям ООН (зокрема Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року), статутам міжнародних організацій, меморандумам про взаєморозуміння, а також іншим формам міжнародно-правового регулювання. Розглянуто практику укладення двосторонніх і багатосторонніх договорів у сфері правової допомоги та екстрадиції, які створюють юридичну основу для обміну інформацією, спільних розслідувань і притягнення злочинців до відповідальності.

У центрі дослідження — функціонування таких ключових інституцій, як Інтерпол, Європол, Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), а також їх роль у забезпеченні оперативного обміну інформацією, створенні спільних слідчих груп, здійсненні навчання та підвищення кваліфікації персоналу, наданні експертної та технічної підтримки, розробці методичних рекомендацій і сприянні у формуванні загальноприйнятих стандартів у сфері кримінального правосуддя. Розглянуто конкретні механізми співпраці, включно з використанням захищених каналів комунікації, доступом до глобальних баз даних щодо розшуку осіб і об'єктів, аналітичною діяльністю, а також координацією міжнародних операцій, спрямованих на боротьбу з організованими злочинними мережами.

Окремо проаналізовано виклики, з якими стикається така співпраця, зокрема правові бар'єри, відмінності в правових системах держав, колізії юрисдикцій, нерівномірність інституційного розвитку країн-учасниць, обмеженість ресурсів, а також недостатній рівень довіри між сторонами й політичні обмеження, які можуть блокувати або уповільнювати спільні дії. Визначено, що конфлікти інтересів, відсутність єдиної методології розслідувань та загрозливі тенденції політизації міжнародних структур становлять додаткові ризики для ефективності міжнародного співробітництва.

Автор звертає увагу на потребу подальшої гармонізації кримінального законодавства, зміцнення механізмів правової допомоги, посилення інституційної спроможності держав, що перебувають у стані конфлікту або постконфліктної відбудови, а також на необхідність формування стійких каналів комунікації та підвищення рівня взаємної довіри між суб'єктами співпраці.

Узагальнюючи, стаття доводить, що налагоджена, комплексна та багаторівнева взаємодія між міжнародними структурами й національними правоохоронними органами є ключовою умовою ефективного реагування на глобальні виклики безпеці, протидії транснаціональній злочинності та формування стійкої системи міжнародного кримінального співробітництва.

Ключові слова: міжнародні організації, міжнародне кримінальне співробітництво, транснаціональна злочинність, національні правоохоронні структури, міжнародне публічне право.

Постановка проблеми

У контексті стрімкої трансформації глобального безпекового середовища, спричиненої зростанням транснаціональних загроз, особливої актуальності набуває ефективна взаємодія між міжнародними міжурядовими організаціями та національними правоохоронними структурами. Багатовимірність сучасних викликів вимагає не лише оперативного обміну інформацією та координації дій, а й належної правової визначеності у формуванні механізмів такої співпраці. Водночас чинні правові інструменти, інституційні моделі та політична воля держав не завжди забезпечують належний рівень скоординованості, що зумовлює необхідність комплексного дослідження правових засад і практичних аспектів взаємодії задля підвищення ефективності глобальної протидії злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання правових засад взаємодії міжнародних міжурядових організацій з національними правоохоронними органами в умовах зростання транснаціональних загроз дедалі активніше розглядається у сучасному науковому дискурсі. У своїх дослідженнях цю проблематику аналізують як у ширшому контексті міжнародної співпраці у сфері безпеки, так і крізь призму конкретних механізмів правового регулювання. Вагомий внесок у розробку теоретичних та прикладних аспектів зазначеної теми зробили такі дослідники, як Л.Д. Тимченко, М.І. Ануфрієв, В.І. Гаврилюк, В.В. Сухоніс, О.Н. Ярмиш та інші.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є аналіз правових механізмів та практик взаємодії між міжнародними міжурядовими організаціями та національними правоохоронними структурами у контексті боротьби з транснаціональною злочинністю та новими глобальними викликами. Завданням дослідження є вивчення правових засад, форм і механізмів такої співпраці, виявлення основних проблем і бар'єрів, що виникають у процесі взаємодії, а також визначення шляхів її вдосконалення для підвищення ефективності міжнародної безпеки та кримінальної юстиції.

Виклад основного матеріалу

Сучасні виклики міжнародній безпеці, зокрема зростання транснаціональної злочинності, кіберзагроз, тероризму, торгівлі людьми та фінансових злочинів, потребують ефективного механізму взаємодії між міжурядовими міжнародними організаціями та національними правоохоронними структурами. Усе більш комплексний характер цих загроз, які часто виходять за межі юрисдикції окремих держав, зумовлює необхідність налагодження системної співпраці, заснованої на швидкому обміні інформацією, уніфікованих правових підходах та скоординованих оперативних діях.

Така співпраця ґрунтується на принципах міжнародного права, дво- та багатосторонніх угодах, а також на політичній волі держав-учасниць. В умовах глобалізації міжнародні міжурядові організації дедалі частіше виступають не лише як координатори співпраці, а й як суб'єкти, що беруть безпосередню участь у розслідуваннях, зборі інформації, розробці стандартів у галузі кримінального правосуддя та моніторингу дотримання міжнародних зобов'язань. Їхня роль є ключовою в забезпеченні ефективного реагування на нові виклики, а також у зміцненні потенціалу національних інституцій, особливо в державах, які переживають конфлікти або інституційну нестабільність.

Таким чином, дослідження механізмів і практик співпраці між міжурядовими міжнародними організаціями та національними правоохоронними органами є необхідним для глибшого розуміння архітектури сучасної системи безпеки та виявлення шляхів її подальшого вдосконалення [1].

Юридичні засади взаємодії між міжнародними організаціями та національними правоохоронними органами закріплюються в низці міжнародно-правових документів, серед яких: установчі акти міжнародних організацій, резолюції, багатосторонні та двосторонні договори, міжурядові угоди, а також меморандуми про взаєморозуміння. Ці документи регламентують як загальні принципи координації дій, так і конкретні меха-

нізми обміну інформацією, організації спільних заходів, надання технічної та експертної допомоги, а також правової підтримки в боротьбі з транснаціональною злочинністю.

Показовим прикладом є діяльність Міжнародної організації кримінальної поліції — Інтерполу. Її Статут визначає головну мету — сприяння максимально широкій співпраці між усіма кримінальними поліціями держав-членів у межах національних законодавств [2]. У практичному вимірі це втілюється через функціонування Національних центральних бюро, які координують обмін інформацією про розшукуваних осіб, проведення спільних операцій та координацію слідчих дій. Інтерпол забезпечує технічну інфраструктуру для функціонування глобальних баз даних та оперативного зв'язку між правоохоронними структурами.

Європол, як структура Європейського Союзу, діє на основі Регламенту ЄС № 2016/794, який визначає не лише мандат агентства, але й детально регламентує форми співпраці з правоохоронними органами країн-членів, третіми державами та іншими міжнародними інституціями. Регламент надає Європолу повноваження укладати стратегічні та оперативні угоди, що дозволяють здійснювати обмін аналітичною інформацією, координувати транснаціональні розслідування, а також забезпечувати доступ до баз даних [3]. Особливістю цієї структури є інтеграція в інституційний механізм ЄС та підзвітність перед європейськими органами управління, що забезпечує високий рівень правової визначеності.

У рамках системи ООН важливу роль відіграє Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), яке функціонує як аналітичний, методичний та координаційний центр. UNODC реалізує широке коло технічних програм, включно з підготовкою кадрів, розробкою стандартів та методик, а також наданням експертної підтримки державам, зокрема тим, що перебувають у стані конфлікту або постконфліктної відбудови. Нормативним підґрунтям для таких дій виступає, зокрема, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року (Палермська конвенція), яка зобов'язує держави-учасниці до активної співпраці з міжнародними структурами у сфері кримінального правосуддя. Серед форм такої співпраці — обмін інформацією, створення спільних слідчих груп, сприяння екстрадиції, а також взаємна правова допомога [4].

Крім універсальних і регіональних рамкових механізмів, важливе місце посідають двосторонні угоди та меморандуми між міжнародними організаціями та окремими державами. Такі документи зазвичай деталізують порядок та умови співпраці: обсяг обміну інформацією, рівень її конфіденційності, механізми доступу до баз даних, умови спільної діяльності та процедури реагування на надзвичайні ситуації. Меморандуми про взаєморозуміння, хоча і не мають зобов'язального характеру в класичному розумінні, дозволяють адаптувати загальні міжнародні зобов'язання до конкретних національних реалій та законодавства [5].

Отже, правова основа співпраці між міжнародними міжурядовими організаціями та національними правоохоронними структурами є багаторівневою й комплексною. Вона включає елементи як універсального, так і спеціалізованого міжнародного права, поєднує норми «твердого» та «м'якого» права, та забезпечує правову визначеність, передбачуваність і стабільність у сфері міжнародного кримінального співробітництва.

Взаємодія між міжурядовими міжнародними організаціями та національними правоохоронними структурами здійснюється через різноманітні інституційні та процедурні механізми, що охоплюють як щоденну оперативну взаємодію, так і довгострокову інституційну підтримку. Така співпраця є критично важливою для протидії транснаціональній злочинності, що має складну, мережеву структуру, і потребує скоординованих зусиль різних юрисдикцій.

Найпоширенішими формами є:

– обмін оперативною інформацією через захищені канали, зокрема за допомогою глобальної телекомунікаційної системи I-24/7, розробленої Інтерполом, яка забезпечує оперативний доступ до баз даних про розшукуваних осіб, вкрадені документи, транспортні засоби, зразки ДНК тощо. Національні контактні пункти можуть 24/7

отримувати критично важливу інформацію, що сприяє попередженню та розслідуванню злочинів [6];

– участь у спільних слідчих групах (Joint Investigation Teams, JITs), створених на основі правових інструментів ЄС, які дозволяють прокурорам, слідчим та експертам із різних держав працювати як єдина команда, з єдиною доказовою базою та розподілом функцій. Координацію цієї роботи зазвичай забезпечують Європол і Євроюст, які також надають логістичну й аналітичну підтримку [7];

– координація дій під час операцій із затримання міжнародних злочинців. У випадках, коли злочинці переховуються в інших юрисдикціях, міжнародні організації допомагають у реалізації операцій із їх виявлення, затримання та екстрадиції. Через механізми Інтерполу держави можуть оперативно поширити інформацію про розшук (Red Notice), що фактично функціонує як запит на затримання з метою екстрадиції;

– надання експертної, технічної та правової допомоги, зокрема у формі тренінгів, навчальних курсів, обміну досвідом, розробки стратегій та інструментів боротьби з конкретними видами злочинності. Наприклад, програма INTERPOL Capacity Building and Training охоплює навчання у сферах кібербезпеки, біометричної ідентифікації, протидії тероризму, боротьби з сексуальними злочинами проти дітей тощо [8].

Крім того, дедалі ширшого значення набуває аналітична підтримка, що надається міжнародними структурами. Наприклад, аналітичні центри Європолу формують загальноєвропейські оцінки загроз (наприклад, EU Serious and Organised Crime Threat Assessment, SOCTA), які допомагають національним правоохоронним органам визначати пріоритети діяльності та розподіляти ресурси відповідно до поточних загроз.

Іншою важливою формою є спільне використання технологій та цифрових платформ, що дають змогу автоматизувати процеси виявлення правопорушників, контролювати переміщення підозрюваних, вести моніторинг фінансових потоків і відстежувати злочинну активність у цифровому просторі. Зокрема, у співпраці з Європолом і Інтерполом впроваджуються цифрові інструменти для аналізу відкритих джерел, обробки великих даних та ідентифікації потенційних загроз [9].

Таким чином, сучасні механізми співпраці між міжнародними організаціями та національними правоохоронними органами не лише забезпечують інформаційну взаємодію, а й формують повноцінні операційні й аналітичні платформи для спільної боротьби зі злочинністю, що виходить за межі кордонів окремих держав.

Попри значні досягнення в налагодженні співпраці між міжурядовими міжнародними організаціями та національними правоохоронними структурами, ефективність такої взаємодії стикається з низкою глибинних викликів, що мають як нормативний, так і практичний характер.

Серед ключових проблем варто виокремити:

– правові бар'єри, пов'язані з відмінностями в правових системах держав, неоднаковим рівнем гармонізації кримінального та процесуального законодавства, а також з конфліктами юрисдикцій. Наприклад, принцип «подвійної криміналізації» часто ускладнює екстрадицію чи правову допомогу, якщо певне діяння не визнається злочином в обох країнах;

– недостатній рівень довіри між сторонами, який може проявлятися в обмеженому обміні інформацією або в неготовності певних держав надавати критично важливі дані, зокрема через побоювання витоку або використання інформації не за призначенням. Це особливо актуально у випадках співпраці між державами з різним рівнем демократичних стандартів і підзвітності правоохоронних органів;

– ризики політизації міжнародної співпраці, коли механізми кримінального правосуддя використовуються в політичних цілях, наприклад, для переслідування опозиційних діячів або громадських активістів під виглядом боротьби зі злочинністю. Така практика підриває легітимність міжнародної співпраці й ставить під сумнів добросовісність її учасників;

– нерівномірний доступ до технологічних ресурсів, що особливо відчутно між роз-

виненими країнами та державами, що розвиваються. Брак технічної інфраструктури, спеціалізованого програмного забезпечення та навченого персоналу знижує здатність окремих країн ефективно використовувати потенціал міжнародної співпраці.

У цьому контексті особливої ваги набуває необхідність уніфікації підходів до захисту персональних даних та дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини. Транскордонний обмін інформацією, що передбачає передачу конфіденційних або біометричних даних, повинен супроводжуватися чіткими гарантіями щодо їх обробки, зберігання та використання. Зокрема, у країнах-членах Ради Європи застосовуються стандарти Конвенції 108+ про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, які можуть слугувати основою для подальшої гармонізації [10].

Водночас перспективи розвитку взаємодії бачаться в кількох напрямках. По-перше, це модернізація міжнародно-правових інструментів, зокрема розширення мандатів організацій, таких як Інтерпол, Європол, UNODC, щодо збору доказів, участі в розслідуваннях та надання технічної допомоги. По-друге, важливо стимулювати розвиток спільних цифрових платформ і баз даних, з урахуванням вимог безпеки та доступу, зокрема в контексті ініціативи ЄС щодо інтегрованої ІТ-архітектури для правосуддя та безпеки.

По-третє, слід посилювати програмну та кадрову підтримку країн, що потребують розвитку інституційного потенціалу, включаючи підготовку спеціалістів, обмін практиками та впровадження інноваційних підходів до управління правоохоронними структурами [9].

У майбутньому така багаторівнева й збалансована співпраця може слугувати підґрунтям для створення справді ефективної системи міжнародної кримінальної юстиції, заснованої на прозорості, правових гарантіях і спільній відповідальності в умовах глобалізованого світу.

Висновки

Ефективна взаємодія міжурядових міжнародних організацій із національними правоохоронними структурами є необхідною умовою для протидії транснаціональній злочинності. Вона базується на принципах міжнародного права, взаємній довірі та технічній спроможності сторін. Удосконалення механізмів співпраці та зміцнення правового фундаменту є ключовими напрямками, що потребують подальших наукових досліджень і практичної реалізації.

Література

1. Haddadi M., Karnagh A. Legal basis for International Organizations Cooperation in implementing the UN Security Council Decisions. *Public Law Studies Quarterly.* 2017. №47(1), pp. 151-176.

2. Constitution of the ICPO-INTERPOL URL: https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/14/14-02/interpol-constitution.html

3. Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/794/oj/eng

4. United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000. URL: https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html

5. Yemets O., Voronov I., Hribov M. Legal aspects of international cooperation in combating organised crime.Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs. Vol. 29. № 1. 2024. pp. 20-30

6. Priorities for INTERPOL - United Nations collaboration URL: https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Our-partners/International-organization-partners/INTERPOL-and-the-United-Nations/Priorities-for-INTERPOL-United-Nations-collaboration

7. Joint Investigation Teams – JITs URL: https://www.europol.europa.eu/partners-collaboration/joint-investigation-teams

8. INTERPOL Capacity Building and Training URL: https://www.interpol.int/How-we-work/Capacity-building

9. Zabyelina Y. The Role of Major Intergovernmental Organizations and International Agencies in Combating Transnational Crime. In: Natarajan M, ed. *International and Transnational Crime and Justice*. Cambridge University Press. 2019. pp. 305-310.

10. Конвенція № 108 Ради Європи "Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою

обробкою персональних даних" від 28 січня 1981 року. URL: https://ippi.org.ua/vid-redaktsiinoi-kolegii-konventsiya-№-108-radi-єvropi-"pro-zakhist-osib-u-zv'yazku-z-avtomatizovano.

Ikin Nurullaiev,
Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of International and European Law
State university «Kyiv aviation institute»»
ORCID: 0000-0002-9658-9432
Пошта: nurullaev@ukr.net

LEGAL FRAMEWORKS AND PRACTICES OF INTERACTION BETWEEN INTERGOVERNMENTAL ORGANIZATIONS AND NATIONAL LAW ENFORCEMENT AGENCIES

The article analyzes contemporary challenges to international security that demand a consolidated response at the interstate level, particularly transnational organized crime, cyber threats, terrorism, human trafficking, illicit drug trade, and large-scale financial crimes. The author emphasizes that these threats are becoming increasingly complex, hybrid, and cross-border in nature, which necessitates deeper, coordinated, and institutionally supported cooperation between intergovernmental international organizations and national law enforcement agencies. Such cooperation is essential for effective responses to threats that transcend the jurisdiction of individual states.

The article provides a comprehensive analysis of the legal foundations of this cooperation, with particular attention given to international treaties, UN conventions (notably the 2000 Convention against Transnational Organized Crime), the statutes of international organizations, memoranda of understanding, and other forms of international legal regulation. It also examines the practice of concluding bilateral and multilateral agreements in the fields of legal assistance and extradition, which create the legal basis for information exchange, joint investigations, and the prosecution of offenders.

The focus of the study is on the functioning of key institutions such as Interpol, Europol, and the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), as well as their role in facilitating the rapid exchange of information, establishing joint investigative teams, conducting training and professional development programs, providing expert and technical support, developing methodological guidelines, and promoting the adoption of common standards in the field of criminal justice. Specific mechanisms of cooperation are examined, including the use of secure communication channels, access to global databases on wanted persons and objects, analytical activities, and the coordination of international operations aimed at combating organized criminal networks.

The article also analyzes the challenges facing such cooperation, including legal barriers, differences in national legal systems, jurisdictional conflicts, uneven institutional development among participating countries, limited resources, and a lack of trust between parties, as well as political constraints that may hinder or delay joint action. Conflicts of interest, the absence of a unified investigative methodology, and the growing politicization of international institutions are identified as additional risks to the effectiveness of international cooperation.

The author highlights the need for further harmonization of criminal legislation, strengthening mechanisms of legal assistance, enhancing the institutional capacity of states affected by conflict or undergoing post-conflict reconstruction, and establishing resilient communication channels and increasing mutual trust among cooperation stakeholders.

In conclusion, the article argues that well-established, comprehensive, and multi-level cooperation between international structures and national law enforcement agencies is a key condition for effectively responding to global security challenges, combating transnational crime, and building a sustainable system of international criminal cooperation.

Key words: international organizations, international criminal cooperation, transnational crime, national law enforcement agencies, public international law.